

КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 340:12

З. А. Добош

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету “Львівська політехніка”, zdobosh7@gmail.com

О. В. Забзалюк

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету “Львівська політехніка”

ПРАВОВА СИСТЕМА ПІДСУДНОСТІ СПРАВ ВЕРХОВНОМУ СУДУ США

© Добош З. А., Забзалюк О. В., 2019

На основі ґрунтовного аналізу наявної історіографічної бази проаналізовано правову систему підсудності справ Верховному Суду США. З'ясовано, що Верховний Суд США є першою судовою інстанцією щодо окремих категорій справ і апеляційною – у справах федерального значення. Сучасний Верховний Суд США розглядає справи на підставі петиції сторони чи іншої зацікавленої особи лише в порядку сертиорарі, а федеральні суди та вищі суди штатів можуть звернутися до нього, якщо необхідне компетентне тлумачення норми федерального права в порядку сертифіката. Аналіз нормативних актів та юридичної літератури дає підстави стверджувати, що впродовж 1790–1988 рр. підсудність справ Верховному Суду США постійно змінювалася внаслідок прийняття федеральних законів, які обмежували випадки їхнього обов'язкового розгляду Верховним Судом. Це сприяло тому, що із 1988 р. Верховний Суд володіє дискреційним правом вирішення питання про прийняття ним справи до провадження.

Ключові слова: правова система; підсудність справ; Верховний Суд США; Конституція США; штат; громадяни; спір; юрисдикція; судова система; законодавство.

З. А. Добош, О. В. Забзалюк

ПРАВОВАЯ СИСТЕМА ПОДСУДНОСТИ ДЕЛ ВЕРХОВНОМУ СУДУ США

На основе тщательного анализа имеющейся историографической базы проанализировано правовую систему подсудности дел Верховному Суду США. Выяснено, что Верховный Суд США является первой судебной инстанцией по отдельным категориям дел и апелляционной – по делам федерального значения. Современный Верховный Суд США рассматривает дела на основании петиции стороны или иного заинтересованного лица только в порядке сертиорари, а федеральные суды и высшие суды штатов могут обратиться к нему в случае необходимости компетентного толкования нормы федерального права в порядке сертификата. Анализ нормативных актов и юридической литературы дает основания утверждать, что в течение 1790–1988 гг. подсудность дел Верховному Суду США постоянно менялась в результате принятия федеральных законов, которые ограничивали случаи их обязательного рассмотрения Верховным Судом. Это способствовало тому, что с 1988 г. Верховный Суд обладает дискреционным правом решения вопроса о принятии им дела к производству.

Ключевые слова: правовая система; подсудность дел; Верховный Суд США; Конституция США; штат; граждане; спор; юрисдикция; судебная система; законодательство.

Z. A. Dobosh

Institute of Law, Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University,
Department of Civil Law and Procedure
Ph. D.

O. V. Zabzaliuk

Institute of Law, Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University,
Department of Civil Law and Procedure
Ph. D.

LEGAL SYSTEM OF JURISDICTION THE US SUPREME COURT

On the basis of a thorough analysis of the existing historiographical base, the legal system of jurisdiction of the US Supreme Court is analyzed. The US Supreme Court has been found to be the first court in certain categories of cases and to appeal in federal cases. The current U.S. Supreme Court only deals with a petition from a party or other interested party in the order of a certifier, and federal and state Supreme Courts can refer to it if they need a competent interpretation of federal law in the certification procedure. The analysis of regulations and legal literature gives reason to claim that during the years 1790–1988 the jurisdiction of the Supreme Court of the United States constantly changed as a result of the adoption of federal laws that limited the cases of their binding consideration by the Supreme Court. This has contributed to the fact that since 1988 the Supreme Court has the discretion to decide whether to admit the case to the proceedings.

Key words: legal system; jurisdiction of cases; the US Supreme Court; US Constitution; state; citizens; dispute; jurisdiction; judiciary; legislation.

Постановка проблеми. Актуальність означеної проблематики полягає у тому, що правова система США є однією з найвпливовіших у сучасному світі, а відтак вивчення та розуміння її особливостей допоможуть юристам в удосконаленні договірної практики нашої держави зі світовими країнами загалом й Сполученими Штатами Америки, зокрема. США є тією державою, державну систему та законодавство якої активно відтворюють різні країни світу з метою вдосконалення власної правової системи. Аналіз системи органів й законодавства необхідний для осмислення та прогнозування тенденцій розвитку світових правових систем загалом.

За структурою нинішнє право США не різниться від права Англії, воно поділено на загальне право та право справедливості, формується судовою практикою у вигляді прецедентів. Процесуальне право переважає над матеріальним, джерелами права є судовий прецедент, закон, правова доктрина, розроблена суддівськими корпораціями та окремими суддями. Зазвичай доктрина утверджує значну роль суду в процесі здійснення контролю за конституційністю законів та щодо тлумачення прецедентів. Як в Англії, так і в США зберігають своє значення суди справедливості, які існують у деяких штатах. У разі відсутності в загальному праві способів для вирішення питання вони керуються правом справедливості.

Аналіз дослідження проблеми. Проблеми становлення та розвитку правової, судової системи США, зокрема, Верховного Суду США та окремих державно-правових інститутів США в різні часи досліджували відомі вітчизняні й зарубіжні дослідники: І. А. Алебастрова, Б. А. Барабаш, П. Д. Баренбойм, Р. С. Баркер, В. Бернхем, В. С. Бігун, Ч. Бірд, С. В. Боботов, Г. Г. Бойченко, О. Ведернікова, М. В. Вітрук, В. А. Власихін, Т. Дж. Волкер, А. Гамільтон, В. П. Глиняний, Д. А. С. Говард, Л. А. Луць, В. С. Макаруч, Н. М. Марченко, О. О. Мережко, П. Д. Мессіт, А. О. Мішин, В. В. Молдован, Р. Л. Нарішкіна, Б. С. Нікіфоров, Г. В. Перрі Мол, Т. В. Плотнікова, В. Г. Ренквіст, Б. В. Сабєцький, А. В. Савченко, О. Ю. Саломатін, О. Д. Святоцький, В. В. Согрін, В. Стагр, М. М. Страхів,

А. де Токвіль, О. В. Тюріна, В. А. Туманов, Б. А. Філатов, С. В. Філіппов, Ч. Фрайд, Л. Фрідмен, Б. Футей, З. М. Черніловський, О. О. Шевченко, В. І. Шишкін, Л. В. Яклі тощо.

Не заперечуючи наукової цінності результатів розвідок вітчизняних авторів, зауважимо, що комплексних праць стосовно становлення конституційно-правового статусу судової влади в США не виявлено.

Мега статті – на основі ґрунтовного вивчення наявної історіографічної бази проаналізувати правову систему підсудності справ Верховному Суду США.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до статті 3 Конституції США федеральній судовій владі підвідомчі всі справи, які виникли на підставі норм права та справедливості, Конституції, законів і міжнародних договорів США, що укладені чи будуть укладені; всі справи послів, інших офіційних представників; справи “адміралтейської” та “морської” юрисдикції; справи, в яких стороною є США, два чи більше штатів. Втім, спір між штатом та його громадянином чи громадянином іншого штату, між громадянами різних штатів підсудний судовій владі того штату, на території якого виник спір, згідно з розділом 2 статті 3 Конституції та XI поправки [1, с. 12–13; 23].

Верховний Суд США може розглядати справи, в котрих виникло федеральне питання [2, с. 22], – таке, що повинне вирішуватися на підставі Конституції, федеральних законів і міжнародних договорів США [3]. Верховний Суд має право переглянути будь-яку справу, покликаючись на її загальнодержавне значення, якщо в ній “зачіпаються істотні політико-правові чи соціально-економічні інтереси, перекладені мовою юриспруденції, які могли віднайти досвідчені юристи” [4, с. 43], наприклад, у рішеннях з кримінальних справ, якщо порушувалися конституційні права про недоторканність особи та її житла, свобода слова, друку тощо. Однак часто, навіть якщо низовий суд встановлював наявність федеральної проблеми, Верховний Суд відмовляється повторно переглядати справу, посилаючись на брак компетенції або його відсутність, а коли приймає – не заслуховує свідків, не вивчає наявність доказів, затверджуючи останнє судове рішення [5, с. 29].

Проте більшість справ, що надходять до Верховного Суду США, не містять федеральних питань. Тому він розглядає лише деякі з них, тобто ті, котрі, на його думку, заслуговують на перегляд. Зазначимо, що таких справ небагато, менше ніж 5 % від усіх тих, які подаються до нього [2, с. 23].

Професор Перрі Мол Г. В. зауважував, що на початку ХХ ст. існувало п’ять видів провадження з розгляду справ Верховним Судом США: 1) розгляд окремих категорій справ як першою судовою інстанцією; 2) апеляційний перегляд; 3) сертиорарі; 4) сертифікат; 5) екстраординарний припис [2, с. 23].

Конституція 1787 р., однак, виокремлює лише два види провадження справ Верховним Судом США – як першою й апеляційною інстанціями [1, с. 12–13; 23]. Зважаючи на це, перегляд справ у формі апеляції, сертиорарі, інколи й сертифіката – це підвиди перегляду рішень низових судів Верховним Судом у апеляційному чи касаційному порядку, а такий поділ зумовлений лише процесуальними особливостями кожного з них.

Стосовно розгляду справ Верховним Судом США як першою інстанцією, в статті 3 Конституції передбачено, що він може розглянути справу, стороною в якій є посол, інший офіційний представник держави, консул або штат [6, с. 37].

З приводу розгляду Верховним Судом США справ про обвинувачення послів та інших офіційних представників держав український дослідник Б. А. Барабаш зауважив, що Верховний Суд фактично не може притягти їх до відповідальності внаслідок поширення на них дипломатичного імунітету. Суд обмежений лише правом вислати таку особу за межі країни й оголосити її персоною “non grata” (небажаною особою) [7, с. 119].

Верховний Суд США, виступаючи як перша інстанція, розглядає справи в абсолютному обсязі (вивчає письмові докази, досліджує всі обставини справи, допитує свідків та обидві сторони). Цей процес здійснюється не колегіально, його виконує особливий суддя-доповідач (здебільшого федеральний суддя у відставці), що виносить рекомендаційне рішення у справі [8, с. 311].

Як перша інстанція Верховний Суд розглядає небагато справ, не більше ніж 1–2 % від усіх, що надійшли до нього. Наприклад, у 1970–1983 рр. було розглянуто 57 справ, загалом не більше ніж чотири справи за кожну сесію. Предметом спорів у цих справах є, зазвичай, території, зокрема прибережний шельф, але Суд часто відмовлявся розглядати їх. Так трапилося, зокрема, 1971 р., коли надійшов позов штату Огайо до заводів, розташованих у штатах Мічиган і Делавар, щодо забруднення озера Ері [9, с. 111], що, на нашу думку, пояснюється міркуваннями Суду про можливість вирішення спору судами штатів.

Більшість справ, розглянутих Верховним Судом США як першою інстанцією, стосувалися спорів штатів і федерального уряду. Наприклад, рішенням у справі “Південна Кароліна проти Бейкера” від 20 квітня 1988 р., Верховний Суд визнав конституційним розділ 310 (б) (1) федерального закону “Про податок з акцій та фінансову відповідальність” 1982 р., що передбачав накладення податку на довгострокові облигації, видані федеральними органами, якщо ці облигації були випущені в зареєстрованій формі. Представники позивача покликалися, що це положення закону суперечить Х поправці до Конституції США, оскільки це проблема місцевого значення, яку повинні були вирішувати органи влади штату Південна Кароліна. Однак Верховний Суд не визнав порушень Конституції чи Х поправки [7, с. 119].

Предметом у цій категорії справ були й зміни русел рік, а сторонами – штати, наприклад, “Арканзас проти Теннессі”, в якій Верховний Суд рішенням від 14 жовтня 1940 р. відмовив у позові штату Арканзас, представники якого стверджували, що через збіг форс-мажорних обставин, а саме повінь, площа території штату суттєво зменшилася порівняно з площею, зареєстрованою станом на 28 жовтня 1935 р. [10, с. 41].

Також як перша судова інстанція Верховний Суд розглянув питання про визначення штату, який має право стягувати податки з осіб, зареєстрованих суб’єктами підприємницької діяльності на території декількох штатів (спір Техасу, Каліфорнії та Юти щодо мультимільйонера Г. Гьюза) [8, с. 310–311].

Стосовно апеляційної юрисдикції Верховного Суду США в статті 3 Конституції 1787 р. зазначено: питання, не підсудні йому як суду першої інстанції, він може розглядати щодо проблеми права та факту за правилами і за винятками, затвердженими Конгресом [8, с. 13]. Тобто Конгрес у законах визначає категорії справ, розглянутих низовими судами (федеральними та штатів), які може переглянути Верховний Суд США. У 1847 р. Верховний Суд у рішенні в справі “Беррі проти Меркейн” зауважив, що він не переглядатиме в порядку апеляції рішення інших судів доти, доки право апеляційного перегляду не надасть йому Конгрес. Тобто Верховний Суд приймає до провадження лише категорії справ, визначені федеральними законами. Проте Конгрес лише раз вказав на непідсудність йому справ за апеляціями полонених Громадянської війни (1861–1865) [11].

Впродовж періоду від кінця XVIII ст. до 1961 р. апеляційний перегляд Верховного Суду США щодо рішень судів штатів спричинив незадоволення останніх і негативне ставлення до цієї функції політичної партії республіканців [12, с. 46]. У 1790–1861 рр. суди штатів Вірджинії, Джорджії, Кентуккі, Південної Кароліни відкрито заперечували правомірність перегляду їхніх рішень, наполягаючи, що їхні вищі суди мають право самостійно вирішувати спори, які виникли на їхніх територіях. Крім цього, легіслатури цих штатів приймали резолюції про “неконституційне розширення” повноважень федеральної судової влади [8, с. 66] (оскільки в Конституції не передбачено право Верховного Суду переглядати рішення судів штатів).

Однак дослідники й самі судді Верховного Суду основним його призначенням як апеляційної інстанції вважали не виправлення помилок, допущених судами, а формування єдиної судової практики [28, с. 44]. 1949 р. Головний суддя Ф. М. Вінсон (1946–1953) зазначив: “Верховний Суд повинен ліквідувати суперечливі думки судів у тлумаченні федеральних питань, вирішувати найважливіші питання та здійснювати контрольні функції щодо низових судів. Суд повинен розглядати лише справи, рішення в яких матимуть важливіше значення для держави, ніж для сторін у справі” [13, с. 44].

Для чіткішого розуміння апеляційного перегляду визначимо особливості розгляду Верховним Судом США справ у порядку апеляції, тобто у формі так званого звичайного апеляційного

перегляду. Ще федеральні закони 1869 і 1875 рр. передбачали розширення юрисдикції федеральної судової влади, а стосовно штатів – обмеження. На підставі Апеляційного акта 1891 р. (Appeal Act of 1891) юрисдикцією окружних судів став виключно апеляційний перегляд [12, с. 299].

До 1988 р. апелянт міг просити перегляду справи Верховним Судом США, не звертаючись попередньо в інші суди, якщо: 1) стороною у справі є США; 2) у рішенні суд визнав правовий акт Конгресу неконституційним; 3) суд виніс наказ про заборону (injunction) чи про відмову в такому перегляді справи у складі трьох суддів; 4) у вироку будь-який суд здійснив тлумачення закону, на підставі якого винного було засуджено; 5) у рішенні суд здійснив тлумачення норм комерційного, торговельного, транспортного законів; 6) у рішенні федеральний суд визнав закон штату неконституційним; 7) у рішенні суд штату визнавав неконституційним федеральний закон або чинним закон штату, який, на думку сторони, суперечить Конституції, федеральним законам, міжнародним договорам США [13, с. 30–31].

Щодо перегляду Верховним Судом справ, розглянутих у складі трьох суддів, зазначимо, що законом Конгресу – Судовим актом про трьох суддів від 3 червня 1910 р. (Three-Judge Court Act of 1910) запроваджено розгляд окремих справ федеральними апеляційними судами у складі трьох суддів. Першою підставою прийняття закону стало рішення Верховного Суду США у справі “Екс Парте Янг” 1908 р., яким було визнано право федеральних судів притягувати до відповідальності посадових осіб за застосування ними неконституційних законів. Друга підстава – початок бурхливого розвитку промисловості та будівництва залізниць. Виникали господарські спори, судова практика вирішення яких різними судами різнилася. З цією метою відповідні категорії справ почала розглядати колегія суддів [8, с. 305]. Згодом цей порядок розгляду справ критикували як такий, що не сприяв формуванню єдиної практики вирішення господарських справ.

Однак 1976 р. цей закон став частиною Зводу законів США (статті 1253, 2284). На підставі Зводу законів федеральні суди розглядають справи колегією із трьох суддів, якщо спори у справах виникли на підставі чотирьох нормативних актів: 1) Акта про громадянські права 1964 р. (Civil Rights Act of 1964); 2) Акта про виборчі права 1965 р. (Voting Rights Act of 1965); 3) Акта про регіональну реорганізацію залізниць (Regional Rail Reorganization); 4) Акта Президента про фонд виборчої компанії (Act Presidential Election Campaign Fund Act), а також тоді, коли про це виніс постанову Конгрес або позивач покликається на неправильний розподіл виборчих округів [8, с. 306–307].

Федеральний суддя П. Д. Мессіг зазначив, що у перші роки діяльності Верховний Суд приймав до апеляційного провадження кожен справу, рішення в якій оскаржувалося [12, с. 19]. До 1925 р. у порядку звичайної апеляції надходило 75–80 % усіх скарг, що спричинило його переваженість і повільний розгляд справ.

13 лютого 1925 р. Конгрес ухвалив федеральний закон – Білль судді (Judges’ Bill). Назва закону зумовлена тим, що його було ухвалено під впливом та за ініціативою Головного судді В. Г. Тафта (1921–1930). Цей закон передбачав порядок апеляційного перегляду справ у формі сертиорарі як “переважальний метод”, який обмежив коло випадків обов’язкового перегляду справ Верховним Судом США [8, с. 301].

Згодом положення Білля судді 1925 р. було закріплено як статті 1252 та 1257 Зводу законів США. У формі сертиорарі, відповідно до статті 1252 титулу 28 Зводу законів, апелянт може подати клопотання про перегляд справи у випадку, якщо будь-який федеральний суд, зокрема автономій – Пуерто-Рико, Гуам, Віргінських та Північно-Маріамських островів, визнав закон Конгресу неконституційним або коли стороною у справі є США, а також федеральні органи влади чи посадові особи таких [8, с. 303].

У формі сертиорарі, згідно зі статтею 1257 титулу 28 Зводу законів США (спочатку 25 вересня 1988 р. було прийнято федеральний закон, який згодом став частиною Зводу законів як 1257 стаття), Верховний Суд може переглянути рішення вищого суду штату, якщо останній визначив відповідність договору або статуту (закону) США федеральній Конституції чи відповідність договорам, правам, привілеям, імунітетові, які охороняються Конституцією. Однак розгляд справ

Верховний Суд допускає за наявності у ній федерального питання, але це не зобов'язує його прийняти справу до провадження [12, с. 38].

Відповідно до статті 81 титулу 28 Зводу законів Верховний Суд США як апеляційна інстанція в порядку сертиорарі переглядає справи, розглянуті федеральними апеляційними судами на підставі видавання ним наказу про витребування справи у цивільній або кримінальній справі в зв'язку із клопотанням сторони [8, с.37–38].

Відповідно до статті 1254 титулу 28 Зводу законів клопотання сертиорарі може подати будь-яка сторона в цивільній або кримінальній справі після набуття чинності рішення або вироку чи до часу такого [8, с. 302].

На початку 80-х років ХХ ст. існувало три форми порушення апеляційного провадження Верховним Судом США: сертифікат, звичайний апеляційний порядок і сертиорарі. Тоді найменше справ переглядалося у порядку сертифіката, але наприкінці 50-х років ХХ ст. – у звичайному апеляційному порядку [11].

Отже, сьогодні сторони у справі чи інші зацікавлені особи можуть подати клопотання про перегляд рішення низового суду лише в порядку сертиорарі, а федеральні суди та вищі суди штатів можуть звернутися до Верховного Суду, якщо необхідне компетентне тлумачення норми федерального права в порядку сертифіката.

Сторона чи інша зацікавлена особа у клопотанні сертиорарі (petition for certiorari) повинна наголосити на принциповому значенні справи. До принципових питань належить конфлікт інтересів, тобто якщо: 1) апеляційний федеральний суд виніс рішення, яке суперечить рішенню такого самого суду з того самого питання; 2) федеральний суд вирішив федеральне питання інакше, ніж Верховний Суд США; 3) апеляційний суд штату вирішив федеральне питання інакше, ніж апеляційний суд іншого штату або федеральний апеляційний суд; 4) суд штату чи федеральний апеляційний суд вирішив федеральне питання, яке до цього часу не розглянув Верховний Суд [12, с. 70].

Якщо четверо суддів Верховного Суду США визнають за необхідне переглянути справу, видають судовий наказ (write of certiorari) витребувати справу з низового суду.

На відміну від сертифіката, в порядку сертиорарі надходить більшість клопотань, але близько 80 % з них відхиляють. Згідно зі статтею 1254 титулу 28 Зводу законів США Верховний Суд як апеляційна інстанція може переглянути справу, розглянуту федеральним апеляційним судом або вищим судом штату на підставі сертифіката одного з цих судів, в якому зазначено правове питання, щодо котрого необхідно отримати вказівку (тобто воно потребує компетентного тлумачення змісту правової норми). Тоді Верховний Суд може дати роз'яснення чи витребувати справу й переглянути її [13, с. 37–38].

Стосовно екстраординарного розпорядження, у статті 1651 титулу 28 Зводу законів США до 1928 р. передбачалося повноваження Верховного Суду США видавати накази, які не суперечать правовим нормам, з метою допомоги іншим судам у здійсненні судочинства. Верховний Суд відповідним наказом мав право зобов'язати низовий суд вчинити певні дії чи утриматись від здійснення таких [8, с. 28].

Отже, на сучасному етапі, відповідно до статті 1253 титулу 28 Зводу законів, Верховний Суд США як апеляційна судова інстанція переглядає справи: 1) на підставі клопотання сертиорарі від сторони в кримінальній чи цивільній справі, на вирок чи рішення; 2) на підставі апеляційної скарги у справі про визначення відповідності статуту (закону) штату Конституції, законам, договорам США; 3) сертифіката апеляційного суду щодо необхідності компетентного роз'яснення норми федерального закону в будь-якій кримінальній чи цивільній справі [12, с. 304].

Згідно зі статтею 37 Регламенту Верховного Суду США 2005 р. передбачений (невідомий законодавству України та поширений в державах англо-американської правової системи) порядок подання апеляційних скарг у формі “товариша суду” (“amicuscuriae”) від особи (осіб), яка не брала участі у справі як сторона чи свідок, але звертає увагу Верховного Суду в своєму так званому резюме на наявність обставин, які він повинен з'ясувати. Ці резюме зазвичай подають юридичні особи, їхні об'єднання чи Генеральний аторней США [6, с. 37].

Основна вимога до згаданого резюме – зазначення федеральних питань. Вони, на думку Верховного Суду США, інколи були доцільні, але здебільшого переказували доводи сторін. Щоправда, 1998 р. Верховний Суд визнав істотним резюме від 40 штатів у справі “Нью-Мексіко проти Ріда”, де розглядалося питання про обов’язок штатів дотримуватися вимоги про екстрадицію (видавання злочинця) як питання федерального значення [12, с. 21].

Висновки. Отже, Верховний Суд США є першою судовою інстанцією щодо окремих категорій справ і апеляційною – у справах федерального значення. Сучасний Верховний Суд США розглядає справи на підставі петиції сторони чи іншої зацікавленої особи лише в порядку сертиорарі, а федеральні суди та вищі суди штатів можуть звернутися до нього у випадку необхідності компетентного тлумачення норми федерального права в порядку сертифіката.

Аналіз нормативних актів та юридичної літератури дає підстави стверджувати, що впродовж 1790–1988 рр. підсудність справ Верховному Суду США постійно змінювалася внаслідок прийняття федеральних законів, які обмежували випадки їхнього обов’язкового розгляду Верховним Судом. Це сприяло тому, що з 1988 р. Верховний Суд володіє дискреційним правом вирішувати питання про прийняття справи до його провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зайчук О. В. Конституція США: ілюзії та реальність: до 200-річчя Конституції США. К.: Т-во “Знання” УРСР, 1987. 48 с. 2. Нарішкіна Р. Л. США: государство и частный сектор: гражданско-правовые отношения. Москва: Юридическая литература, 1976. 128 с. 3. Тищик Б. Й. Перша чинна Конституція світу – історія прийняття (до 200-річчя Конституції США). *Право України*. 2007. № 8. С. 140–147. 4. Егоров С. А. Верховный суд США. *Вестник Верховного Суда СССР*. 1991. № 9. С. 28–31. 5. Зайчук О. В. Правовая система США: историко-теоретический анализ. Киев: Научная мысль, 1992. 136 с. 6. Ригіна О. Створення Верховного Суду США та формування його компетенції наприкінці XVIII і у XIX ст. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ: серія юридична*. 2007. № 2. С. 35–43. 7. Барабаш Б. Судова система штатів США та її функціонування. *Право України*. 2001. № 8. С. 117–120. 8. Бернам У. Правовая система США. Пер. с англ. А. В. Александрова, В. А. Власихина, А. Л. Коновалова, А. А. Мишина, Е. Д. Провоторовой, Д. С. Таратухиной, О. А. Шварца, А. Н. Русова. 3-й вып. Москва: Новая юстиция, 2006. 1216 с. 9. Ригіна О. Генеза конституційного судового нагляду в США: историко-правовой аспект. *Вісник Львівського національного університету ім. І. Франка: серія юридична*. 2007. № 44. С.111–117. 10. Івальницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки: 1918–1945. Вінниця: Фоліант, 2004. 464 с. 11. Верховный Суд США: высший суд страны. В. Г. Ренквист, А. Э. Д. Говард, Дж. П. Джонс, Р. С. Баркер, П. Д. Мессит, Дж. Гринберг. *Вопросы демократии*. 2005. Апрель. URL: <http://www.supremecourthistory.org>. 12. Джинджер Э. Ф. Верховный суд и права человека в США. Вступ. стат. проф. Б. С. Крилова. Москва: Юридическая литература, 1981. 392 с. 13. Жидков О. А. Верховный суд США: право и политика. М.: Наука, 1985. 221 с.

REFERENCES

1. Zajchuk O. V. *Konsty`tuciya SShA: ilyuziyi ta real`nist` : do 200-richchya Konsty`tuciyi SShA* [US Constitution: Illusions and Reality: To the 200th Anniversary of the US Constitution]. Kyiv: Knowledge Complex of the Ukrainian SSR Publ, 1987. 48 p. 2. Narishkina R. L. *SShA: gosudarstvo i chastnyi sektor: grazhdansko-pravovye otnosheniya* [Narishkina R. L. SShA: gosudarstvo i chastnyi sektor: grazhdansko-pravovye otnosheniya]. Moskva: Yuridicheskaya literature Publ, 1976. 128 p. 3. Ty`shhy`k B. J. *Persha chy`nna Konsty`tuciya svitu – istoriya pry`jnyattya (do 200-richchya Konsty`tuciyi SShA)* [The first effective Constitution of the world – a history of adoption (to the 200th anniversary of the US Constitution)]. Law of Ukraine. 2007. No. 8. pp. 140–137. 4. Egorov S. A. *Verkhovnyi sud SShA* [US Supreme Court]. Bulletin of the Supreme Court of the USSR. 1991. No. 9. pp. 28–31. 5. Zaichuk O. V. *Pravovaya sistema SShA: istoriko-teoreticheskii analiz* [US legal system: historical and theoretical analysis]. Kyiv: Scientific Thought Publ, 1992.136 p. 6. Ry`gina O. *Stvorenniya Verxovnogo Sudu SShA ta formuvannya jogo kompetencyi napry`kinci XVIII i u XIX st.* [The creation

of the US Supreme Court and the formation of its jurisdiction in the late XVIII and nineteenth centuries]. Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs: Legal Series. 2007. No 2. pp. 35–43.

7. Barabash B. *Sudova sy`stema shtativ SShA ta yiyi funkcionuvannya* [US Judicial System and Its Functioning]. Law of Ukraine. 2001. No. 8. pp. 117–120.

8. Bernam U. *Pravovaya sistema SShA* [US legal system]. Per. s angl. A. V. Aleksandrova, V. A. Vlasikhina, A. L. Konovalova, A. A. Mishina, E. D. Provotorovoi, D. S. Taratukhinoi, O. A. Shvartsa, A. N. Rusova. Moscow: New Justice Publ, 2006. 1216 p.

9. Ry`gina O. Geneza konsty`tucijnogo sudovogo naglyadu v SShA: istory`ko-pravovy`j aspekt [The Genesis of Constitutional Judicial Oversight in the United States: An Historical and Legal Aspect]. *Bulletin of Lviv National University. I. Franko: Legal Series*. 2007. No. 44. pp. 111–117.

10. Ival`ny`cz`ka O. P. *Novitnya istoriya krayin Yevropy` ta Amery`ky` : 1918–1945* [Recent History of Europe and America: 1918–1945]. Vinnytsia: Toliant Publ, 2004. 464 p.

11. *Verkhovnyi Sud SShA: vysshii sud strany* [US Supreme Court: country's highest court] V. G. Renkvist, A. E. D. Govard, Dzh. P. Dzhons, R. S. Barker, P. D. Messit, Dzh. Grinberg 2005. April. Available at: <http://www.supremecourthistory.org>.

12. Dzhindzher E. F. Verkhovnyi sud i prava cheloveka v SShA [US Supreme Court and Human Rights] Entry stat. prof. B. S. Krilova. Moscow: Legal literature, 1981. 392 p.

13. Zhidkov O. A. Verkhovnyi sud SShA: pravo i politika [US Supreme Court: Law and Politics]. Moscow: Nauka Publ, 1985. 221 p.

Дата надходження: 23.10.2019 р.